

Epidemien aurkako hirigintza

**NAGORE
IRAZUSTABARRENA
URANGA**

Bartzelona, 1860. Hiriko harresi zaharrak bota eta sei urtera, Ildefons Cerdá (1815-1876) ingeniariak zabalgunea eraikitzeke plana prestatu zuen. Iraganean hiri zaharra astindu zuten epidemiak geldiarazteko koherentenak ez ziren nahikoak izan, eta zientziaren garapenari eta estatistikari garrantzi handia ematen hasi zitzairen garaian, hiri higieniko, osasungarri eta funtzionala lortzea zen helburua. Cerdáren plana eredu eta oinarri izango zen beste hainbat hiritan; esaterako, katalanaren eragina oso nabarmena da Donostiako zabalgunerako Antonio Kortazarrek 1862an abiatu zuen proiektuan, baita Bilbo zabaltzeko 1876an onartutako Atxukarro, Alzola eta Hoffmeyerren planean ere. Hiri askok bota zituzten urte horietan harresi zaharrak eta, gehienek, Bartzelonaren arazo eta behar berdintsuak zituzten.

Cerdák planifikatutako zabalgunea hiri zaharra baino 20 aldiz handiagoa zen, kale zabalak zituen, berdeguneak, leiho askoko etxeak, patioak... Mugikortasun arinagoa bermatzeaz gain, etxebizitzetan argi asko sartzea nahi zuen, eta ondo aireztatzeke aukera izatea. Lurrazpian ere jarri zuen arreta: estolda azpiegitura indartsua sortu zuen eta putzu beltzak edo minda zuloak ezabatu. Ez zen hura erabaki urbanistiko osasungarriak hartzen ziren lehen aldia: XVIII.

EZKERREAN, ILDEFONS CERDÁREN PLANA BARTZELONA ZABALTZEKO (1860).
ESKUINEAN, DONOSTIAREN ZABALGUNERAKO PLANO, ANTONIO KORTAZARRENA (1862).

mendean hilerriak hirigunetik kanpo eramateko eta kale nahiz plazatan iturriak jartzeko joera nagusitu zen, eta onurak nabaritu ziren. Baina hura eredu zaharrari adabakiak jartzea zen; Cerdáren proposamenak, aldiz, hiriaren paradigma errotik aldatzen zuen.

Higienez eta osasun publikoaz gain, Cerdáren hirigintza planak horiei estu lotutako beste helburu bat zuen: berdintasuna. Richard Sennett soziologo eta historialari estatubatuarrek *Building and Dwelling: Ethics for the City* (2018) lanean esaten duenez: "Osasun publikoaren arazoak izan ziren hiria birpentsatzera eraman zutenak, gaixotasunek berdin eragiten zielako aberatsei zein pobreei". Cerdá sozialista utopikoaren korrontekoa zen eta, estatistika lagun,

langileen bizi baldintzak xehe aztertu zituen, planak haien beharrei erantzun zitezien. Hau da, hiri berriak aberats zein pobreek baldintza berdinak izango zituztela bermatu behar zuen.

Baina aberatsei ez zitzairen berdin, tartean haien interes ekonomikoak zeudelako. Cerdáren planari aldaketa asko egin zizkieten eta oso desitxurata, urardotuta eraiki zen azkenean. Espekulazioa eta dentsifikazioa gailendu zitzaizkien osasunari eta kalitateari. Askok diote azken hilabetetako egoera daukagun hirigintza eta etxebizitza ereduaz hausnartzeko baliatu behar dela. Baina zabal daitezkeen bide berriak motz geratuko dira, duela mende eta erdi bezala, hiri erdua logika ekonomiko hutsetik lantzen jarraitzen bada. ●

Noiz hasi ginen "pentsatzen"?

Hegoafrikako Ekialdeko Lurmuturrean hezurrez egindako gezi punta bat aurkitu zuten 60ko hamarkadan, baina oraintsu jakin da tresnaren datazioaren emaitza: piezak 60.000 urte dauzka. Ehizerako arku eta geziak erabiltzen hastea mugari garrantzitsua da gizakiaren eboluzioan: tresnek hainbat osagai dituzte, bakoitzak funtzio espezifikoak du eta elkarre-

kin erabilia ekintza jakin bat (ehiza) optimizatzea lortzen da.

Teknologia sinbiotiko horrek malgutasun kognitibo handia eskatzen du, kontzeptu anitzak batera pentsatzeko gaitasuna. Orain arte, nagusiki Europan aurkitutako arrastoak aztertuta, eboluzio hori duela 40.000 urte eman zela uste zen, baina Hegoafrikako geziak 20.000 urtetan atzeratu du data, Afrikan behintzat. ●